

VIJEĆE EUROPE

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

KONAČNA ODLUKA

O DOPUŠTENOSTI

Zahtjeva br. 60533/00
Tomaž KASTELIC
protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući 7. studenog 2002. godine u vijeću sastavljenom od

- g. C.L. ROZAKIS, *predsjednik*
- gđa F. TULKENS,
- g. G. BONELLO,
- g. P. LORENZEN,
- gđa N. VAJIĆ,
- g. V. ZAGREBELSKY,
- gđa E. STEINER *suci*
- i. g. S. NIELSEN, *Zamjenik tajnika Odjela*

uzimajući u obzir naprijed navedeni zahtjev koji je podnesen 16. ožujka 2000. godine,

uzimajući u obzir djelomičnu odluku od 22. studenog 2001.,
uzimajući u obzir očitovanje tužene države i odgovor podnositelja,
nakon vijećanja, odlučuje kako slijedi:

ČINJENICE

Podnositelj, g. Tomaž Kastelic, je slovenski državljanin, rođen 1950., živi u Ljubljani, Slovenija. Pred Sudom ga zastupa g. Brane Gorše, odvjetnik iz Ljubljane. Tuženu državu zastupa njezina zastupnica, gđa. Lidiya Lukina-Karajković.

A. Okolnosti predmeta

Činjenice predmeta iznesene od stranaka mogu se sažeti kako slijedi.

Dana 24. travnja 1992. restoran podnositelja i pripadajuća kuća u Novigradu (Hrvatska) uništeni su kao posljedica eksplozije.

Dana 29. studenog 1994. podnositelj je pred Općinskim sudom u Bujama podnio tužbu protiv Republike Hrvatske, radi naknade štete.

Dana 1. lipnja 1995. sud je izrekao presudu dosudivši podnositelju 1.911.000,24 kune naknade štete zajedno sa kamatom i troškovima. U zakonskom roku nije bila uložena žalba protiv te presude.

Dana 17. siječnja 1996. hrvatski parlament izglasao je izmjene Zakona o obveznim odnosima kojima je propisano da se prekidaju svi postupci radi naknade štete nastale kao posljedica terorističke djelatnosti, do donošenja novog zakona o tom pitanju te da se prije donošenja tog novog zakona ne može tražiti naknada štete nastale kao posljedica terorističke djelatnosti. Do sada hrvatske vlasti nisu izglasale nikakav novi zakon koji bi regulirao to pitanje.

Dana 11. ožujka 1996. Republika Hrvatska uložila je žalbu protiv presude od 1. lipnja 1995. tražeći od suda da prekine postupak, u skladu sa gore navedenim izmjenama u zakonu.

Dana 14. listopada 1996. Županijski sud u Puli ukinuo je presudu prvog stupnja i vratio predmet na ponovno suđenje. Utvrđeno je da prvostupanjski sud nije primjereno ocijenio da li je podnositeljeva imovina uništena aktom koji se može okarakterizirati kao teroristički akt.

Dana 9. veljače 1998. Općinski sud u Bujama odlučio je prekinuti postupak u skladu sa gore navedenim zakonom.

Dana 3. ožujka 1998. podnositelj je podnio žalbu protiv te odluke. Tvrdio je da je Zakon iz 1996. retroaktivno primjenjen na njegov slučaj.

Dana 4. svibnja 1998. Županijski sud u Puli potvrdio je prvostupanjsku odluku.

Dana 20. lipnja 1998. podnositelj je podnio ustavnu tužbu kojom osporava ustavnost odluka nižih sudova o prekidu postupka. Poziva se na članke 3, 14, i 90 Ustava. Također je zatražio od Ustavnog suda da ispita ustavnost Zakona o izmjenama Zakona o obveznim odnosima.

Dana 17. siječnja 2000. Ustavni sud proglasio je tužbu podnositelja nedopuštenom. Utvrdio je da je podnositelj podnio ustavnu tužbu protiv odluke Županijskog suda od 4. svibnja 1998. kojom je potvrđena odluka Općinskog suda u Bujama o prekidu postupka koji se vodi radi naknade štete. Međutim, prema Ustavnom zakonu o Ustavnom sudu podnositelj može podnijeti ustavnu tužbu jedino protiv konačne odluke u bilo kojem postupku. Sud je ustanovio da osporavana odluka nije konačna budući da predstavlja samo procesnu odluku dok je sam postupak još u toku. Nije odgovoreno na podnositeljev zahtjev da se pokrene postupak ispitivanja ustavnosti osporavanog zakona.

B. Mjerodavno domaće pravo

Slijedeće mjerodavne odredbe Ustavnog zakona o Ustavnom sudu iz 1991.

Članak 15.

Svatko ima pravo predložiti pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti zakona i ocjenu ustavnosti i zakonitosti drugih propisa...

Članak 23. stavak 2.

Svatko kome je povrijeđeno pravo pravomoćnim pojedinačnim aktom donijetim na osnovi ukinutog zakona ili drugog ukinutog ili poništenog propisa ima pravo tražiti od nadležnog tijela izmjenu tog pojedinačnog akta...

Članak 28. stavak 1.

Svako može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je odlukom sudbene, upravne vlasti, ili drugih tijela koja imaju javne ovlasti, povrijeđeno jedno od Ustavom utvrđenih sloboda i prava čovjeka i građanina

Članak 30.

Odlukom kojom se usvaja tužba ukida se osporeni akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo i vraća nadležnom organu na ponovni postupak.

Slijedeći mjerodavni dijelovi Zakona o parničnom postupku:

Pravo na žalbu

Članak 358 (1)¹

“Protiv presude donesene u prvom stupnju stranke mogu podnijeti žalbu u roku od petnaest dana od dana dostave prijepisa presude, ako u ovom zakonu nije određen drugi rok...”

Slijedeći mjerodavni dio članka 180. Zakona o obveznim odnosima, koji glasi:

“(1) Za štetu nastalu smrću, tjelesnom povredom ili oštećenjem odnosno uništenjem imovine fizičke osobe uslijed akata nasilja ili terora te prilikom javnih demonstracija i manifestacija odgovara društveno-politička zajednica čiji su organi po važećim propisima bili dužni spriječiti takvu štetu.”

Mjerodavni dijelovi Zakona o izmjeni Zakona o obveznim odnosima koji glase:

Članak 1.

“U Zakonu o obveznim odnosima ("Narodne novine", br. 53/91, 73/91. i 3/94.) članak 180. briše se.”

Članak 2.

“Postupci za naknadu štete pokretnuti po odredbama članka 180. Zakona o obveznim odnosima, prekidaju se.

Postupci iz stavka 1. ovoga članka nastaviti će se nakon što se donese poseban propis kojim će se urediti odgovornost za štetu nastalu uslijed terorističkih akata.”

Mjerodavni dio članka 212. Zakona o parničnom postupku koji propisuje slijedeće:

“Postupak se prekida:

...

6) kad je to drugim zakonom određeno.”

PRIGOVORI

¹ Vjerojatno se radi o grešci, navedena odredba nalazi se u članku 348. st.1. ZPP

1. Podnositelj iznosi nekoliko prigovora na temelju članka 6. § 1 Konvencije. Prvo, podnositelj tvrdi da je lišen svog prava na pošteno suđenje u građanskom postupku radi naknade štete za uništenu imovinu, utoliko što je Županijski sud u Puli ukinuo presudu prvog stupnja kojom mu je dosuđena naknada, premda je žalba Republike Hrvatske uložena izvan zakonom propisanog roka. Nadalje, Općinski sud u Bujama je retroaktivno primjenio Zakon o izmjeni Zakona o obveznim odnosima.

Drugo, podnositelj prigovara radi dužine postupka koji se vodi radi njegovog zahtjeva za naknadom štete za uništenu imovinu.

Treće, on tvrdi da izglasavanje zakona iz 1996. predstavlja miješanje u njegovo pravo na pristup sudu u smislu članka 6. § 1 Konvencije, te u njegovo pravo na učinkovito sredstvo u smislu članka 13. Konvencije.

2. Podnositelj prigovara na temelju članka 1. Protokola br. 1 samostalno, i zajedno sa člankom 13. Konvencije, da je povrijeđeno njegovo pravo vlasništva, utoliko što nije dobio nikakvu naknadu za uništenu imovinu, kao i da nema na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo u tom pogledu.

PRAVO

1. Podnositelj prigovara da je lišen prava na pošteno suđenje u postupku pred domaćim sudovima zato što je Zakon o izmjenama Zakona o obveznim odnosima retroaktivno primjenjen na njegov predmet, tako što je Republika Hrvatska, kao tužena u postupku, podnijela van propisanog roka žalbu protiv prvostupanjske presude kojom je usvojen podnositeljev zahtjev za naknadom štete.

On također prigovara radi dužine tog postupka, kao i da je lišen prava na pristup sudu zato što zakon iz 1996. godine onemogućava sud da donese odluku o meritumu njegovog zahtjeva.

Podnositelj se poziva na članak 6. § 1 Konvencije koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

"Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi...svatko ima pravo da ...sud pravični, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj."

a) Vlada tvrdi da podnositelj nije iscrpio domaća pravna sredstva zato što nije podnio zahtjev Ustavnom sudu kojim se osporava zakon iz 1996. Ona priznaje da je određen broj osoba, koje su u istom položaju kao i podnositelj, podnio takav zahtjev, te da će ishod ustavnosudskog postupka po tim zahtjevima imati jednak utjecaj i na podnositelja. Međutim, Ustavni sud još uvijek ispituje te zahtjeve, i stoga ista pitanja još uvijek nisu rješena pred domaćim sudovima.

Podnositelj odgovara da je iscrpio sva dostupna pravna sredstva. On tvrdi da u postupku za ocjenu ustavnosti zakona iz 1996. ne bi bio u mogućnosti dobiti odluku o svom zahtjevu za naknadom štete.

Sud nalazi da pitanje da li je zahtjev za iscrpljivanjem domaćih pravnih sredstava ispunjen u ovom predmetu postavlja pitanja koja su do te mjere povezana sa mogućom povredom podnositeljevog prava na pristup sudu, jednako kao i pitanjem postojanja učinkovitog sredstva na temelju članka 13. Konvencije, pa ih stoga treba zajedno ispitati. U skladu s time, Sud smatra da konačna odluka o pitanju iscrpljenosti domaćih pravnih sredstava treba biti spojena sa meritumom i ostavljena za kasnije razmatranje.

b) Glede pitanja poštenosti postupka o kojem je riječ, Vlada iznosi da je postupak pred prvostupanjskim sudom bio dovršen 1. lipnja 1995. Međutim, presuda je poslana strankama poštom dana 29. veljače 1996. Presuda je uručena tuženici 1. ožujka 1996., a zastupniku podnositelja dana 6. ožujka 1996. Republika Hrvatska podnijela je žalbu protiv presude dana 11. ožujka 1996., što nije bilo izvan propisanog roka.

Nadalje, Zakon o izmjenama Zakona o obveznim odnosima nije retroaktivno primjenjen na podnositeljev predmet zato što je žalba Republike Hrvatske podnijeta u propisanom roku, te stoga prvostupanjska presuda nije postala konačna.

Podnositelj se ne slaže sa Vladom.

Glede dužine postupka, Vlada tvrdi da predmet uključuje složena pravna i činjenična pitanja.

Glede ponašanja domaćih vlasti, Vlada iznosi da su one vodile postupak sa dužnom revnošću.

Podnositelj ustraje da domaće vlasti nisu pokazale dužnu revnost u vođenju postupka o kojem je riječ. On iznosi da je prvostupanjskom sudu trebalo devet mjeseci da sastavi presudu, dok je rok propisan zakonom trideset dana.

Glede pitanja pristupa sudu, Vlada ističe da je podnositelj imao pristup sudu u odnosu na njegov zahtjev za naknadom štete, budući je bio u mogućnosti pokrenuti građanski postupak. U toku tog postupka donesena je prvostupanjska presuda, i žalbeni sud ispitao je žalbu tuženice. Točno je da je, nakon donošenja izmjena Zakona o obveznim odnosima, Općinski sud u Bujama prekinuo postupak. Međutim, ta odluka je samo privremena, do donošenja novog propisa kojim će se regulirati odgovornost za štete nastale kao posljedica terorističke djelatnosti.

U svojim daljnjim argumentima Vlada se poziva na praksu Suda, i tvrdi da pravo na sud nije absolutno, već podložno ograničenjima. U ovom predmetu, sam karakter ograničenja nije spriječiti osobe koje su u istom položaju kao i podnositelj u njihovom pristupu sudu, već samo privremeno odgoditi konačno rješenje takvih sporova. Primjenjena mjera ne predstavlja narušavanje podnositeljevog prava na pristup zato što prvostupanjska presuda nije ukinuta od žalbenog suda zbog novog zakona, već zato što je žalbeni sud ustanovio da je prvostupanjski sud pogrešno ocijenio činjenice.

Podnositelj tvrdi da činjenica da su domaće vlasti spriječile da se donese odluka o njegovom zahtjevu na temelju bivšeg članka 180 Zakona o obveznim odnosima predstavlja miješanje u njegovo pravo na pristup sudu.

Sud smatra, u svjetlu iznesenog od stranaka, da ovi prigovori postavljaju ozbiljna činjenična i pravna pitanja prema Konvenciji, za odluku o kojima je potrebno ispitati meritum. Sud stoga zaključuje da ovaj dio zahtjeva nije očito neosnovan u smislu članka 35. § 3 Konvencije. Ni jedan drugi temelj za proglašavanje zahtjeva nedopuštenim nije ustanovljen.

2. Podnositelj nadalje prigovara da nemogućnost da dobije naknadu od Republike Hrvatske za svoju uništenu imovinu predstavlja povrdu njegovog prava vlasništva te da nema učinkovito pravno sredstvo za zaštitu svojih vlasničkih prava. Poziva se na članak 1. Protokola br. 1 samostalno, i zajedno sa člankom 13. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

"Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni."

Vlada prvo prigovara da je ovaj dio zahtjeva *ratione temporis* nespojiv sa nadležnošću Suda. Ona iznosi da je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku dana 5. studenog 1997., dok su se događaji radi kojih podnositelj prigovara odigrali 1993. Ona iznosi da je uništenje vlasništva, u skladu sa čvrsto ustanovljenom praksom Suda, trenutni akt koji ne povlači nikakvu trajnu situaciju.

Podnositelj se ne slaže sa Vladom.

Alternativno, Vlada poziva Sud da zaključi kako je ovaj dio zahtjeva očito neosnovan. Ona priznaje da je podnositelj bio vlasnik imovine uništene od nepoznatih počinitelja. Međutim, vlasništvo za koje podnositelj tvrdi da ga je lišen jest njegov zahtjev za naknadom štete pred domaćim sudovima. Vlada tvrdi da se taj zahtjev može smatrati vlasništvom u svrhu primjene članka 1. Protokola br. 1 jedino ako ima snagu konačne odluke i ako je podoban za ovrhu.

Vlada iznosi da je žalbeni sud ukino prvostupanjsku presudu zato što nije bio uvjeren u nalaz Općinskog suda u Bujama da je podnositeljeva kuća uništena terorističkim aktom. Tako, nesigurno je da li podnositelj ima uopće ikakav zahtjev za naknadom prema Republici Hrvatskoj.

Čak ako Sud zaključi da podnositeljevo pravo predstavlja vlasništvo u smislu članka 1. Protokola br. 1, Vlada ističe da faktor nesigurnosti podnositeljevog zahtjeva pred domaćim sudom razlikuje ovaj predmet od predmeta *Immobiliare Saffi* (vidi *Immobiliare Saffi* protiv Italije, presuda od 28. srpnja 1999., *Reports of Judgments and Decisions* 1999-V), što govori u prilog Vladinom stavu da je ovaj predmet nedopušten.

Glede pitanja proporcionalnosti primjenjene mjere, Vlada ističe da ona treba biti ocijenjena u posebnoj situaciji ratnog stanja u Hrvatskoj. U tom kontekstu ključno pitanje je što će se smatrati terorističkim aktom koji povlači odgovornost države. Postojeći zakoni u Hrvatskoj i pravna teorija nisu riješili to pitanje i stoga je zakon iz 1996. obvezao sudove da prekinu postupke radi naknade štete vezane uz rat, do donošenja novog propisa o toj materiji.

Nadalje, mjera o kojoj je riječ ne predstavlja neproporcionalni individualni teret za podnositelja, zato što je u razdoblju od 1991. pa do 1995. u Republici Hrvatskoj, kao posljedica rata, uništen veliki broj domova. Položaj podnositelja u tom pogledu ne razlikuje se od ostalih osoba koje su pretrpile slične gubitke.

Glede dostupnosti učinkovitog pravnog sredstva, Vlada ustraje da je podnositelj bio u mogućnosti podnijeti zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona o izmjenama Zakona o obveznim odnosima, te da je to učinkovito pravno sredstvo za zaštitu podnositeljevih prava u ovom predmetu.

Podnositelj tvrdi da se njegov zahtjev ne može smatrati nesigurnim. On ustraje da ne postoji opravdanje za neprihvatanje njegovog zahtjeva.

On nadalje tvrdi da rat u Hrvatskoj nikada nije bio službeno proglašen te da je jedini razlog za povredu njegovih prava nevoljkost hrvatskih vlasti da dodijele primjerenu naknadu osobama u njegovom položaju.

Podnositelj također iznosi da je osporavao ustavnost zakona iz 1996., ali da Ustavni sud nije donio odluku o njegovom zahtjevu. Međutim, prema njegovom mišljenju, taj postupak je irelevantan za ovaj zahtjev jer Ustavni sud ne može donijeti odluku o njegovom odštetnom zahtjevu.

Sud ne nalazi potrebnim ispitati sva pitanja istaknuta od Vlade, zato što je zahtjev u svakom slučaju nedopušten iz slijedećih razloga.

Sud prvo treba ocijeniti da li je, i u kojem obujmu, nadležan *ratione temporis* za odlučivanje o zahtjevu. On ponavlja da je, u skladu sa opće prihvaćenim pravilima međunarodnog prava, Konvencija primjenjiva, za svaku Ugovornu stranku, na činjenice nastale nakon njezinog stupanja na snagu u odnosu na tu stranku (vidi, primjerice, X. protiv Portugala, Zahtjev br. 9453/81, Odluka Komisije od 13. prosinca 1982., Decisions and Reports (DR) 37, str. 204, 208 i Kadikis protiv Latvije (odl.) br. 47634/99, od 29. lipnja 2000.)

Sud podsjeća da je Hrvatska priznala nadležnost Suda da prima zahtjeve od "bilo koje fizičke osobe, nevladine organizacije ili skupine pojedinaca koji tvrde da su žrtve povrede prava priznatih u ovoj Konvenciji počinjene od Hrvatske bilo kojim aktom, odlukom ili događajem nastalim nakon 5. studenog 1997." U skladu s navedenim, Sud nije nadležan ispitati ovaj zahtjev u onom dijelu u kojem on upućuje na činjenice koje su nastale prije dana ratifikacije Konvencije.

Sud bilježi da je vlasništvo podnositelja zahtjeva uništeno 1992., prije nego što je Hrvatska ratificirala Konvenciju. Sud se slaže sa Vladom da je to bio trenutni akt koji nije stvorio nikakvu trajnu situaciju.

Sud dalje bilježi da, iako je zakonodavno miješanje nastupilo nakon što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku, ono je bilo u toj mjeri blisko povezano sa događajima koji su dali povoda zahtjevu podnositelja, tao da bi njihovo razdvajanje vodilo retroaktivnom učinku Konvencije, što bi bilo protivno opće priznatim načelima međunarodnog prava. U isto vrijeme to bi učinilo ništavom Hrvatsku izjavu kojom se priznaje nadležnost Suda da prima individualne zahtjeve (Stamulakatos protiv Grčke presuda od 30. rujna 1993., Serija A, br. 271, str. 14, § 33 i Multiplex protiv Hrvatske, (odl.), br. 58112/00, od 26. rujna 2002., neobjavljena).

Slijedi da je ovaj dio zahtjeva *ratione temporis* nespojiv sa odredbama Konvencije u smislu članka 35. § 3 te mora biti odbačen u skladu s člankom 35. § 4.

Iz tih razloga Sud jednoglasno

Proглашава dopuštenim, bez prejudiciranja merituma, prigovor podnositelja glede njegovog prava na pristup sudu;

Proглашава nedopuštenim ostatak zahtjeva

Erik FRIBERGH
Tajnik

Christos ROZAKIS
Predsjednik